

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Романович М.І., Жибров О.В.

ПОВІТРЯНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

**Методичні рекомендації
до практичних занять**

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр
спеціальності 272 "Авіаційний транспорт"
за освітньо-професійною програмою
"Аеронавігаційне забезпечення і планування польотів"

**Кропивницький
2023**

УДК

Авторський колектив

Романович М.І., ст..викладач – розділи 1,3.

Жибров О.В., ст.. викладач – розділи 2.

Рецензент:

Тимочко Олександр Іванович, завідувач кафедри льотної експлуатації та безпеки польотів, доктор технічних наук, професор.

Романович М.І., Жибров О.В.

Повітряне право України : методичні рекомендації до практичних занять / уклад. : М. І. Романович, О. В. Жибров. – Кропивницький : ЛА НАУ, 2023. – 24 с.

Методичні рекомендації до практичних занять укладені відповідно до освітньо-професійної програми: "Аеронавігаційне забезпечення і планування польотів" та робочої програми навчальної дисципліни "Повітряне право України" для підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр спеціальності 272 "Авіаційний транспорт" всіх форм навчання.

Методичні рекомендації розроблені для ознайомлення здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр з структурою та змістом навчальної дисципліни і призначені для підготовки до практичних занять.

Містять загальні вимоги та плани практичних занять з Повітряного права та перелік основних джерел інформації.

Видання призначене для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр всіх форм навчання спеціальності 272 "Авіаційний транспорт" за ОПП "Аеронавігаційне забезпечення і планування польотів".

УДК

Розглянуто, обговорено і рекомендовано для видання і використання в освітньому процесі академії на засіданні кафедри льотної експлуатації та безпеки польотів від 14.12.2023р. протокол № 8, НМРА протокол від ____ 2023 року № ____.

Романович М.І., Жибров О.В., 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Перелік тем за модулями та їх об'єм.....	5
2 Критерії оцінювання. Розподіл балів за видами роботи.....	6
3 Методичні рекомендації до практичних занять.....	8
3.1 Змістовий модуль I. Міжнародне повітряне право	8
3.2 Змістовий модуль II. Національне повітряне право	15
Список рекомендованих джерел інформації.....	22

ВСТУП

Впровадження в освітній процес навчальної дисципліни "Повітряне право України" для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр освітньо-професійної програми "Аеронавігаційне забезпечення і планування польотів" надає необхідну базу теоретичних знань і практичних умінь щодо загальних закономірностей виникнення й розвитку міжнародного та національного повітряного права, регулювання міжнародної аеронавігації та встановлення режиму міжнародних польотів над державною територією та за її межами, правових основ регулювання комерційної діяльності.

Однією з найбільш ефективних форм навчання, системного засвоєння здобувачами вищої освіти знань є практичні заняття, потреба в яких особливо велика у викладені такого навчального курсу як "Повітряне право України".

Практичні заняття доповнюють лекційний курс та забезпечують поглиблене вивчення більш складних і важливих тем курсу, розвивають уміння самостійно вивчати, аналізувати основи міжнародного та національного повітряного права, законодавчі акти а також авіаційні правила України, щодо льотної експлуатації в цивільній авіації.

Практичні заняття включають проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти, формулювання загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю здобувачів вищої освіти, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, індивідуального завдання, тестовий контроль, їх перевірка та оцінювання.

Під час проведення практичних занять викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі вищої освіти готують доповіді, а також обговорюються проблемні питання, на які мають бути знайдені відповіді в результаті дискусії.

На заняттях у здобувачів вищої освіти мають сформуватися вміння і навички виконання деяких видів керівної роботи.

В освітньому процесі здобувачі вищої освіти самостійно чи у групах (як малих, так і великих) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри. З метою виявлення рівня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка і обговорення роботи, яку виконували здобувачі вищої освіти, а також підбиття підсумків з отриманням здобувачами вищої освіти відповідної кількості балів в залежності від результатів виконаної роботи. Слід зазначити, що проведення практичних занять вимагає попередньо підготовлений матеріал (тести, різні завдання тощо).

За кожне практичне заняття фіксуються бали, які враховуються при виставленні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни.

1. ПЕРЕЛІК ТЕМ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ ТА ЇХ ОБ'ЄМ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		лекцій	практ	ср
Змістовий модуль I Міжнародне повітряне право				
Тема 1. Міжнародне повітряне право. Основні принципи та джерела	8	2	2	4
Тема 2. Конвенція про міжнародну ЦА і додатки до неї	6	2	2	2
Тема 3. Міжнародна організація ЦА (ІКАО) та інші міжурядові та неурядові авіаційні організації	8	2	2	4
Тема 4. Правове регулювання міжнародних повітряних сполучень	8	2	2	4
Тема 5. Правове регулювання комерційної діяльності в міжнародних повітряних сполученнях	8	2	2	4
Тема 6. Боротьба з актами незаконного втручання в діяльність ЦА	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем I:	46	12	12	22
Змістовий модуль II Національне повітряне право				
Тема 7. Повітряне право – одна із галузей законодавства України	6	2	2	2
Тема 8. Повітряний кодекс України – основний нормативний акт, що регулює діяльність ЦА в Україні	8	2	2	4
Тема 9. Правовий статус цивільного ПС та правове положення екіпажу	8	2	2	4
Тема 10. Правове регулювання польотів у повітряному просторі України	6	2	2	2
Тема 11. Правове регулювання перевезень пасажирів, багажу, вантажів, пошти	8	2	2	4
Тема 12. Правове положення аеродромів та аеропортів	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем II:	44	12	12	20
Всього за курсом	90	24	24	42

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ РОБІТ

Оцінювання знань здобувачами вищої освіти відбувається за 100 бальною шкалою (див.табл.2.1). Враховується розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за видами робіт під час вивчення дисципліни (див.табл.2.2).

Поточне опитування оцінюється за чотирибальною шкалою:

- 1 бал – здобувач вищої освіти присутній, але не бере участі в обговоренні матеріалу, не дає відповіді на жодне з поставлених питань;
- 2 бал – має місце значна кількість помилок, відповідь задовольняє мінімальним вимогам;
- 3 бали – в цілому правильна відповідь з певною кількістю помилок;
- 4 бали – відмінне знання матеріалу.

Контроль за самостійною роботою: виконання самостійної роботи є обов'язковим для кожного здобувача вищої освіти. На практичних заняттях, консультаціях здобувач вищої освіти здає викладачеві виконані дома завдання та отримує 1 бал за здану роботу.

Написання модульної роботи: написання модульної роботи є обов'язковим для кожного здобувача вищої освіти.

Індивідуальна робота: написання тез на науково-практичну конференцію ЛА НАУ.

Таблиця 2.1-Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту(роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
75 - 81	C		
67 - 74	D	задовільно	
60 - 66	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 2.2- Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за видами робіт під час вивчення дисципліни

Види робіт	Оцінювання											
	Змістовий модуль I						Змістовий модуль II					
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12
Лекції	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Практичні	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Самостійна робота	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1
Модульний тест	8						8					
Індивідуальна роб.	6											
Всього	100											

3 Методичні рекомендації до практичних занять

3.1 Змістовий модуль I. Міжнародне повітряне право

Тема 1 Міжнародне повітряне право. Основні принципи та джерела (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Визначення міжнародного і національного повітряного права
2. Повітряний простір
3. Основні принципи міжнародного повітряного права
4. Джерела міжнародного і національного повітряного права

Мета: Формування комплексного уявлення про сукупність принципів і норм, що регулюють відносини між державами і міжнародними авіаційними організаціями з приводу використання повітряного простору над територією держави і за її межами для здійснення регулярних і нерегулярних польотів і виконання повітряних перевезень.

Методичні рекомендації: При підготовці до практичного заняття звернути особливу увагу на правовий режим повітряного простору та правове регулювання відносин, що виникають у зв'язку з використанням міжнародної цивільної авіації.

При розгляді другого питання необхідно знати класифікацію повітряного простору та яки існують обмеження щодо його використання. Також потрібно ретельно розглянути характеристику основних принципів міжнародного повітряного права, і в чому полягає їх суть. Надайте характеристику джерелам міжнародного повітряного права та перерахуйте основні міжнародні договори (конвенції). Джерела національного повітряного права. Авіаційні правила України, їх коротка характеристика.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення "Повітряне право". Яке місце займає в ньому авіаційне законодавство?
2. Що розуміється під міжнародним та національним повітряним правом?
3. Хто є суб'єктами міжнародного і національного повітряного права?
4. Що означає суверенітет над повітряним простором?
5. Що являє собою повітряний простір в юридичному значенні? Його класифікація.
6. У чому відмінність використання відкритого і суверенної повітряного простору.
7. Що означає заборонена зона, зона обмеження польотів, небезпечна зона, зона з особливим режимом використання повітряного простору, тимчасово зарезервованій повітряний простір?
8. Що являє собою контрольований і неконтрольований повітряний простір?

9. Характеристика основних принципів міжнародного повітряного права, і в чому полягає їх суть?
10. Права і обов'язки держави щодо повітряного простору над відкритим морем.
11. Що розуміється під джерелами міжнародного повітряного права?
12. Перерахуйте міжнародні звичаї, і в чому полягає їх суть?
13. Перерахуйте основні міжнародні договори (конвенції).
14. Джерела національного повітряного права.
15. Авіаційні правила України, їх коротка характеристика.

Тема 2 Конвенція про міжнародну ЦА і додатки до неї (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Створення Чиказької конвенції та її зміст
2. Основні вимоги Чиказької конвенції
3. Зміст додатків до Чиказької конвенції

Мета: Сформувати цілісне уявлення про створення Чиказької конвенції та її значення для вирішення проблем міжнародної цивільної авіації.

Методичні рекомендації: При підготовці до практичного заняття звернути особливу увагу на зміст і роль Чиказької конвенції в організації і розвитку міжнародної цивільної авіації.

Розглядаючи друге питання здобувачі вищої освіти повинні знати основні вимоги Чиказької конвенції, загальні принципи її застосування. Яким чином організовуються і здійснюються нерегулярні польоти і регулярні повітряні сполучення та перелік і призначення документів, які повинні бути на борту ПС під час польоту. Потрібно знати коротку характеристику додатків до Чиказької конвенції та їх значення для міжнародної цивільної авіації та міжнародного авіаційного законодавства.

Питання для обговорення:

1. Історія створення Конвенції про міжнародну цивільну авіацію.
2. Зміст і роль Чиказької конвенції 1944 в організації міжнародної ЦА.
3. Характеристика додатків до Чиказької конвенції.
4. Дайте визначення поняттю "Стандарт" та "Рекомендована практика".
5. Що означає поняття "Суверенітет", "Територія держави", "Цивільне повітряне судно", "Державне повітряне судно".
6. Які заходи можуть бути застосовані до повітряного судна-порушника згідно Чиказької конвенції (Стаття 3 біс.)?
7. Чи має право Договірна держава вимагати від іноземного ПС позапланової посадки на своїй території і в яких випадках?
8. Яким чином організовуються і здійснюються нерегулярні польоти і регулярні повітряні сполучення?

9. Поясніть суть поняття "каботаж" на повітряному транспорті.
10. Міжнародні вимоги до встановлення заборонених зон.
11. У яких випадках і яким чином здійснюється митний контроль пасажирів в міжнародному аеропорту?
12. Що означає національність ПС і подвійна реєстрація?
13. Яким чином організовується надання допомоги ПС, яке зазнає лиха в повітряному просторі (на території) Договірної держави?
14. Перелік і призначення документів, які повинні бути на борту ПС під час польоту.
15. Ухвалення міжнародних стандартів і процедур.
16. Відхилення від міжнародних стандартів і процедур, дії Договірних держав і ІКАО при цьому.
17. Сертифікація льотної придатності і ліцензії персоналу; порядок їх отримання та підтвердження. Порядок визнання сертифікатів та ліцензій, виданих в іншій державі.

Тема 3 Міжнародна організація ЦА (ІКАО) та інші міжурядові та неурядові авіаційні організації (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Цілі, завдання та функції ІКАО
2. Структура ІКАО
3. Види документів ІКАО
4. Розробка, прийняття і застосування стандартів і рекомендованої практики ІКАО
5. Інші міжнародні міжурядові та неурядові авіаційні організації

Мета: Сформувати цілісне уявлення про правові основи утворення та функціонування Міжнародної організації цивільної авіації. Вміти аналізувати та застосовувати документи, які приймає ІКАО в процесі професійної діяльності.

Методичні рекомендації: Розглядаючи дану тему необхідно знати загальні принципи створення, цілі, завдання та функції ІКАО. Також слід звернути увагу на членство та організаційну структуру ІКАО та які функції виконує Асамблея та Рада ІКАО. Особливу увагу необхідно приділити видам документів, які розробляються ІКАО та знати їх характеристику та основні вимоги. Також необхідно ознайомити здобувачів вищої освіти з класифікацією та вимогами Європейських авіаційних організацій.

Питання для обговорення:

1. Створення міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО).
2. Цілі і завдання ІКАО.

3. Функції і компетенція ІКАО. Членство в ІКАО.
4. Організаційна структура ІКАО.
5. Асамблея ІКАО, її функції.
6. Рада ІКАО, організація діяльності. Функції Ради ІКАО.
7. Принципи обрання держав до Ради ІКАО.
8. Аеронавігаційна комісія, її функції.
9. Регіональна структура і відділення ІКАО.
10. Види документів, які розробляються ІКАО. Коротка характеристика.
11. Розробка, прийняття і застосування стандартів і рекомендованої практики ІКАО.
12. Міжнародні авіаційні організації та їх класифікація.
13. Структура, цілі та завдання Європейської конференції ЦА (ЕСАС).
14. Структура, цілі та завдання Європейської організації із забезпечення безпеки аеронавігації (EUROCONTROL).
15. Склад, цілі і завдання Європейського агентства з безпеки польотів (EASA).
16. Цілі і завдання Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA).
17. Назвіть інші міжнародні авіаційні організації.

Тема 4 Правове регулювання міжнародних повітряних сполучень (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Основні принципи співпраці в галузі міжнародної цивільної авіації
2. Міжурядові угоди про повітряне сполучення
3. Комерційні угоди
4. Міжнародні польоти над відкритим морем
5. Режим польотів над відкритим морем, міжнародними протоками і архіпелажними водами

Мета: Ознайомити здобувачів вищої освіти з основними принципами співпраці в галузі міжнародної цивільної авіації та правовим режимом польотів над відкритим морем та в повітряному просторі України.

Методичні рекомендації: При розгляді даної теми необхідно знати вимоги міжурядових угод стосовно повітряних сполучень, право регулярних та нерегулярних польотів.

Слід звернути увагу на виконання міжнародних польотів над відкритим морем та в межах державної території. Знати загальні обов'язки держав, повітряні судна, яких виконують міжнародні польоти та дотримання правил польотів над територією інших держав.

Питання для обговорення:

1. Назвіть основні принципи співпраці в галузі міжнародної цивільної авіації, які викладені в Чиказької Конвенції.
2. Що визначають і містять міжурядові угоди про повітряне сполучення?

3. Які питання міжнародних польотів регулюються національним повітряним законодавством?
4. Право регулярних та нерегулярних польотів.
5. Що означає міжнародний політ, його класифікація.
6. Перелік документів, які повинні бути на борту ПС при виконанні міжнародного польоту.
7. Що означає поняття "комерційні права" (свобода повітря) і які права надаються Договірним державам при використанні "1-9 свободи повітря"?
8. Які права мають держави при виконанні польотів над відкритим морем?
9. Обов'язки держав при виконанні польотів над відкритим морем.
10. Загальні обов'язки держав, ПС яких виконують міжнародні польоти.
11. Що включають правила польотів над територією іноземної держави?
12. Виконання міжнародних польотів в повітряному просторі України відповідно до вимог Повітряного кодексу та авіаційних правил України.
13. В чому полягає правовий режим польотів в міжнародному повітряному просторі над відкритим морем?
14. В чому полягає суть свободи польотів над відкритим морем?
15. Райони обслуговування міжнародних польотів та їх класифікація.
16. В чому полягає правовий режим польотів над міжнародними протоками?
17. Режим польотів над архіпелажними водами.

Тема 5 Правове регулювання комерційної діяльності в міжнародних повітряних сполученнях (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Міжнародні повітряні перевезення і відповідальність повітряного перевізника
2. Відповідальність експлуатанта перед третіми особами в разі заподіяння шкоди в результаті експлуатації повітряного судна
3. Комерційна практика і обов'язкові правила (оренда / лізинг)
4. Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу згідно з наказом Державіаслужби від 26.10.2018р. № 1239

Мета: Ознайомити здобувачів вищої освіти з міжнародними вимогами та національними правилами повітряних перевезень і відповідальності повітряного перевізника та експлуатанта перед третіми особами в разі заподіяння шкоди в результаті експлуатації повітряного судна.

Методичні рекомендації: Знати міжнародні вимоги, національні законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують повітряні перевезення і відповідальність повітряного перевізника. При розгляді другого питання звернуту особливу увагу на відповідальність експлуатанта перед третіми особами в разі заподіяння шкоди в результаті експлуатації повітряного

судна. Право на відшкодування шкоди та що підлягає відшкодуванню та коли експлуатант не несе відповідальності. Комерційна практика і обов'язкові правила (оренда / лізинг). Передача певних функцій та обов'язків.

Питання для обговорення:

1. Що розуміється під міжнародно-правовою уніфікацією?
2. У чому полягає суть Варшавської конвенції 1929р. та коротка характеристика "Варшавської системи".
3. Необхідність прийняття Монреальської конвенції 1999 року.
4. Що означає міжнародне повітряне перевезення?
5. Коли виникає відповідальність перевізника за шкоду у випадку загибелі або тілесного ушкодження?
6. Що означає дворівнева система відповідальності?
7. Звільнення від відповідальності (Монреальська конвенція 1999р.)
8. Конвенцією про збиток, заподіяний іноземними повітряними суднами третім особам на поверхні (Римської конвенції 1952р.).
9. Коли виникає право на відшкодування шкоди та що підлягає відшкодуванню? (Римська конвенція 1952р.).
10. Коли експлуатант не несе відповідальності? (Римська конвенція 1952р.)
11. Характеристика Конвенції про відшкодування збитків, заподіяних повітряними судами третім особам. (Монреаль 2 травня 2009 року).
12. Стаття 83 bis Передача певних функцій та обов'язків (Оренда ПС).
13. Вимоги авіаційних правил України з повітряних перевезень і відповідальності перевізника.
14. Права пасажирів у разі відмові у повітряному перевезенні, Скасування або затримки рейсів.
15. Обов'язки авіаперевізника та розмір компенсації за заподіяну шкоду.

Тема 6 Боротьба з актами незаконного втручання в діяльність ЦА (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Короткий зміст додатка 17 та національних документів з авіаційної безпеки
2. Правові та пов'язані з ними аспекти
3. Безпека повітряних суден
4. Порушуючі порядок або недисципліновані пасажирів
5. Управління кризовою ситуацією і реагування на акти незаконного втручання
6. Превентивні заходи безпеки
7. Захист цивільної авіації від актів незаконного втручання (Повітряний кодекс України-2011)

Мета: Вивчення основних вимог міжнародно-правових та національних документів, правил, практики і процедур з авіаційної безпеки. Вміти застосовувати отримані знання для забезпечення захисту цивільної авіації від актів незаконного втручання в її діяльність.

Методичні рекомендації: При розгляді даної теми звернути увагу на базові концепції авіаційної безпеки. Знати основні вимоги стандартів додатка 17 до Чиказької конвенції а також вимоги національної програми безпеки ЦА та програм авіаційної безпеки експлуатанта і аеропорту. Необхідно звернути увагу на повноваження та дії командира ПС в польоті та на землі в разі здійснення акту незаконного втручання.

Особливу увагу слід звернути на безпеку повітряного судна та захист кабіни льотного екіпажу. Також слід ретельно розібрати дії екіпажу повітряного судна при виникненні кризової ситуації на землі та в повітрі і реагування на різні акти незаконного втручання.

Питання для обговорення:

1. Короткий зміст Додатка 17. Загальні положення, завдання і цілі.
2. Національна програма безпеки ЦА (НПБЦА).
3. Програма авіаційної безпеки експлуатанта ПС та керівника аеропорту.
4. Міжнародно-правові документи з авіаційної безпеки.
5. Дайте визначення акту незаконного втручання?
6. Екстрадиція і судове переслідування.
7. Повноваження командира ПС.
8. Безпека повітряного судна. Контроль доступу до ПС.
9. Перевірки та обшук ПС з метою безпеки.
10. Захист кабіни льотного екіпажу.
11. Порушуючі порядок або недисципліновані пасажери.
12. Рівні загрози. Відповідні дії екіпажу.
13. Які заходи повинен прийняти командир ПС, якщо відбувається спроба вторгнення в кабіну льотного екіпажу?
14. Викрадення (захоплення) ПС на землі, дії при цьому екіпажу.
15. Викрадення (захоплення) ПС в польоті, дії при цьому екіпажу.
16. Дії екіпажу при загрозі вибуху на землі.
17. Дії командира ПС у разі загрози вибуху в польоті.
18. Процедури обшуку (огляду) повітряного судна.
19. Що передбачають основні заходи щодо попередження актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації?

Контрольні питання (Повітряний кодекс України-2011):

1. Організація забезпечення авіаційної безпеки.
2. Заходи щодо захисту від актів незаконного втручання.
3. Превентивні заходи безпеки.
4. Врегулювання кризових ситуацій.
6. Підтримка встановленого порядку на борту ПС.

3.2 Змістовий модуль II. Національне повітряне право

Тема 7 Повітряне право – одна із галузей законодавства України (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Загальні положення
2. Предмет і місце повітряного права в системі законодавства України
3. Короткий опис інститутів повітряного права відповідно до Повітряного кодексу України
 - 3.1 Загальні положення
 - 3.2 Структура повітряно-правових норм
4. Загальна характеристика основних джерел повітряного права України
 - 4.1 Загальні положення
 - 4.2 Авіаційні правила України – підзаконні акти, що здійснюють нормативно-правове регулювання діяльності ЦА України

Мета: Сформувати цілісне уявлення про предмет та місце повітряного права в системі законодавства України, загальні характеристики основних джерел повітряного права України.

Методичні рекомендації: Розглядаючи дану тему необхідно звернути увагу на історію розвитку повітряного права та роль держав у міжнародних повітряних сполученнях. Місце національного повітряного права в системі законодавства України та правове регулювання діяльності у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору України.

При розгляді четвертого питання знати основні джерела повітряного права України та яким чином здійснюється нормативно-правове регулювання цивільної авіації в Україні.

Питання для обговорення:

1. Поняття і суть повітряного права.
2. Історія розвитку повітряного права.
3. На кого поширюється повітряне право в Україні?
4. Предмет і місце повітряного права в системі законодавства України.
5. Визначення понять міжнародне та національне повітряне право.
6. Класифікація відносин в сфері міжнародних рейсів.
7. Відносини держав, пов'язаних з міжнародними рейсами за межами території держави.
8. Загальні положення та система інститутів повітряного права відповідно до Повітряного кодексу України.
9. В чому полягає державне регулювання діяльності у сфері цивільної авіації України?
10. Повноваження керівника уповноваженого органу з питань цивільної авіації.

11. Загальна характеристика основних джерел повітряного права України.
12. За якими напрямками Держава регулює діяльність цивільної авіації?
13. Підзаконні акти, що здійснюють нормативно-правове регулювання діяльності ЦА України.
14. Що встановлюють авіаційні правила України?
15. Які нормативно-правові акти відносяться до авіаційних правил України?

**Тема 8 Повітряний кодекс України – основний нормативний акт,
що регулює діяльність ЦА в Україні
(2 години)**

Практичне заняття

План:

1. Основні положення Повітряного кодексу України, його правовий статус і структура
2. Державне регулювання діяльності в галузі цивільної авіації
3. Використання повітряного простору України
4. Порухення порядку використання повітряного простору
5. Авіаційний персонал

Мета: Формування комплексного уявлення про основні положення повітряного кодексу України та систему державного регулювання в галузі авіації та використання повітряного простору України.

Методичні рекомендації: При підготовці до практичного заняття особливу увагу звернути на основні положення, структуру і сферу дії Повітряного кодексу України. Також потрібно ретельно розглянути питання організації використання повітряного простору України та відповідальність за порушення порядку використання повітряного простору.

Питання для обговорення:

1. Зміст та основні положення Повітряного кодексу України.
2. На кого поширюється сфера дії Повітряного кодексу України?
3. За якими напрямками Україна здійснює регулювання діяльності цивільної авіації?
4. Структура повітряного простору України.
5. Нормативно-правова база цивільної авіації України.
6. Державне регулювання діяльності в галузі цивільної авіації
7. Організація використання повітряного простору України.
8. Державні пріоритети у використанні повітряного простору України.
9. Класифікація повітряного простору України.
10. Дозвільний порядок використання повітряного простору України.
11. Заборони та обмеження використання повітряного простору України.
12. Перетин повітряними судами державного кордону України.
13. Обслуговування повітряного руху та управління повітряним рухом.

14. Які дії вважаються порушенням порядку використання повітряного простору України?
15. Склад авіаційного персоналу.
16. Сертифікація і допуск авіаційного персоналу до авіаційної діяльності.
17. Підготовка, перепідготовка, підтвердження/відновлення та підвищення кваліфікації авіаційного персоналу і персоналу з наземного обслуговування.

Тема 9 Правовий статус цивільного ПС та правове положення екіпажу (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Класифікація ПС
2. Реєстрація цивільних ПС
3. Льотна придатність ПС
4. Правове становище екіпажу

Мета: Ознайомити здобувачів вищої освіти з основними вимогами, що пред'являються до повітряних суден та екіпажу. Знати як відбувається реєстрація цивільних ПС та які вимоги щодо льотної придатності ПС.

Методичні рекомендації: При розгляді даної теми необхідно звернути увагу на вимоги до повітряних суден, їх класифікацію, порушення порядку використання повітряного простору ПС. Обов'язки держав членів - ІКАО щодо ПС, згідно Чиказької конвенції.

Знати вимоги ІКАО щодо реєстрації цивільних ПС та що визначають і містять правила реєстрації цивільних ПС в Україні. Порядок реєстрації та виключення ПС з Державного реєстру цивільних ПС України. Також необхідно ознайомити здобувачів ВО з стандартами ІКАО щодо льотної придатності ПС. Встановлення та підтримання льотної придатності ПС в Україні.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення повітряному судну.
2. Що розуміється під прототипом, модифікованим та новим цивільним ПС?
3. Державна авіація, призначення. Класифікація державних ПС.
4. Цивільна авіація. Класифікація цивільних ПС.
5. Що відноситься до порушень порядку використання повітряного простору (ПС - порушникам)?
6. Обов'язки держав членів-ІКАО щодо ПС, згідно Чиказької конвенції.
7. Класифікація ПС.
8. Які документи, відповідно до Чиказької конвенції, мають бути на борту ПС?
9. Порядок реєстрації цивільних ПС в Україні.
10. У яких випадках може бути зареєстровано ПС в Україні?
11. Виключення ПС з Державного реєстру цивільних ПС України.

12. Державні і реєстраційні знаки, які наносяться на повітряне судно. Призначення та вимоги (згідно з Додатком 7). Реєстраційне посвідчення.
13. Льотна придатність ПС. Загальні вимоги та застосування Додатка 8.
14. Льотна придатність повітряного судна в Україні. Сертифікат льотної придатності.
15. Сертифікат льотної придатності ПС.
16. Відповідальність і права командира ПС.
17. Правовий статус екіпажу.

Тема 10 Правове регулювання польотів у повітряному просторі України (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Класифікація повітряного простору України
2. Використання повітряного простору
 - 2.1 Організація використання повітряного простору
 - 2.2 Порухення порядку використання повітряного простору України
 - 2.3 Перетин повітряними судами державного кордону України
 - 2.4 Контроль за дотриманням порядку ВПП
 - 2.5 Заборона та обмеження щодо ВПП України
3. Класифікація та правила виконання польотів у повітряному просторі України
 - 3.1 Класифікація польотів
 - 3.2 Правила виконання польотів у повітряному просторі України
4. Польоти ПС в повітряному просторі України
5. Дозвільний порядок міжнародних польотів над державною територією
6. Правове регулювання міжнародних польотів в межах державної території

Мета: Ознайомити здобувачів вищої освіти з класифікацією та порядком використання повітряного простору України. Знати класифікацію та правила виконання польотів у повітряному просторі України.

Методичні рекомендації: При підготовці до практичного заняття слід звернути увагу на використання повітряного простору України, заборону та обмеження щодо використання повітряного простору України. Також необхідно звернути увагу на правила виконання польотів у повітряному просторі України та правове регулювання міжнародних польотів в межах державної території.

Питання для обговорення:

1. Класифікація повітряного простору України.
2. Характеристика класів повітряного простору в Україні.
3. Організація використання повітряного простору України.
4. Що передбачає організація використання ПП України?

5. Які дії вважаються порушенням порядку використання ПП України?
6. Перетин повітряними судами державного кордону України.
7. Хто здійснює контроль за дотриманням порядку використання повітряного простору України?
8. Порядок і строки подання заявок на використання ПП України.
9. Дозвіл та контроль використання повітряного простору України.
10. Заборона та обмеження щодо використання повітряного простору України.
11. Класифікація польотів цивільних повітряних суден.
12. Правила виконання польотів у повітряному просторі України.
13. Правила і порядок організації польотів цивільних повітряних суден.
14. Дозвільний порядок міжнародних польотів над державною територією.
15. Правове регулювання міжнародних польотів в межах державної території.
16. Які питання міжнародних польотів регулюються національним повітряним законодавством?
17. Транзитний проліт.

**Тема 11 Правове регулювання перевезень пасажирів, багажу,
вантажів, пошти
(2 години)**

Практичне заняття

План:

1. Загальна характеристика документів, що регламентують повітряні перевезення
2. Правове регулювання міжнародних повітряних перевезень
3. Поняття і види договорів повітряних перевезень
4. Вимоги Повітряного кодексу України, що стосуються повітряних перевезень
5. Чартерні повітряні перевезення
6. Перевезення небезпечних вантажів по повітрю
7. Претензії щодо перевезень

Мета: Ознайомити здобувачів вищої освіти з міжнародними вимогами та національними правилами повітряних перевезень і відповідальності сторін повітряних перевезень в результаті експлуатації повітряного судна.

Методичні рекомендації: При розгляді даної теми необхідно звернути увагу на вимоги міжнародних та національних документів, що регулюють повітряні перевезення, організацію та правила перевезень пасажирів, багажу, вантажу. Договір повітряного перевезення, його значення та види. Правове регулювання договору міжнародного повітряного перевезення. Також слід звернути увагу на вимоги Повітряного кодексу України, що стосуються повітряних перевезень та відповідальність сторін у разі невиконання договору перевезення.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика документів, що регламентують повітряні перевезення.
2. Що означає міжнародне повітряне перевезення?
3. Правове регулювання міжнародних повітряних перевезень.
4. Особливість міжнародного перевезення.
5. Поняття і види договорів повітряних перевезень.
6. Правові особливості договору міжнародного перевезення.
7. Повітряний кодекс України, як основний нормативно-правовий акт, який регулює правовідносини в сфері повітряних перевезень.
8. Документи на перевезення.
9. Вимоги Повітряного кодексу України, що стосуються повітряних перевезень.
10. Умови виконання повітряних перевезень українськими авіаперевізниками.
11. Чартерні повітряні перевезення.
12. Перевезення небезпечних вантажів по повітрю.
13. Обмеження при перевезенні небезпечних вантажів на ПС.
14. Претензії щодо перевезень.
15. Відповідальність повітряного перевізника.
16. Відповідальність за багаж та перевезення вантажу.
17. Умови настання та звільнення від відповідальності.

Тема 12. Правове положення аеродромів та аеропортів (2 години)

Практичне заняття

План:

1. Класифікація аеродромів
2. Основні дані аеродромів
3. Сертифікація і допуск цивільного аеродрому (аеропорту) до експлуатації
4. Реєстрація цивільних аеродромів (аеропортів)
5. Одиниці виміру SI

Мета: Сформувати цілісне уявлення про основні данні аеродромів, елементи льотного поля та їх призначення, сертифікацію і допуск цивільного аеродрому (аеропорту) до експлуатації.

Методичні рекомендації: При підготовці до практичного заняття звернути увагу на класифікацію аеродромів цивільної авіації за різними значеннями та характеристиками, основні данні аеродромів, елементи льотного поля та їх призначення. Ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями сертифікації та допуску цивільних аеродромів до експлуатації та знати порядок реєстрації цивільних аеродромів (аеропортів).

Питання для обговорення:

1. Визначення понять "аеродром", "аеропорт", "контрольований аеродром".
2. Що входить до забезпечення завдань міжнародного аеропорту?
3. Міжнародний аеропорт забезпечує обслуговування.
4. Класифікація аеродромів цивільної авіації за різними значеннями та характеристиками.
5. Міжнародна класифікація аеродромів.
6. Класифікація аеродромів в Україні.
7. Які елементи включає аеродром?
8. Які служби входять до аеровокзального комплексу?
9. Класифікація аеропортів в залежності від річного обсягу пасажирських перевезень.
10. Основні дані аеродромів.
11. Елементи льотного поля і їх призначення.
12. Злітно-посадкові смуги.
13. Розраховані дистанції для зльоту і посадки.
14. Міцність штучних покриттів.
15. Маркування ЗПС, її осьової лінії і порога.
16. Сертифікація і допуск цивільного аеродрому (аеропорту) до експлуатації.
17. Реєстрація цивільних аеродромів (аеропортів).
18. Одиниці виміру SI.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Література основна

1. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року №3393-УІ.
2. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію. Чиказька конвенція (1944 р.) Монреаль. Видання дев'яте. - 2006. -51 с.
3. Додатки до Чиказької Конвенції 1-19 - 857 с.
4. Конвенція для уніфікації деяких правил міжнародних повітряних перевезень (Монреальська конвенція 1999 року).
5. Правила аеронавігаційного обслуговування. Виробництво польотів повітряних суден. Дос. ІКАО 8168 - Монреаль: ІКАО, 2006р.
Том 1. Правила виробництва польотів. Видання п'яте-2006, с. 303.
Том 2. Побудова схем візуальних польотів та польотів приладами. Видання дев'яте-2006, с. 410.
6. Правила аеронавігаційного обслуговування. Організація повітряного руху Дос. ІКАО 4444 – Монреаль: ІКАО, 2016, с. 461.
7. Дос. ІКАО 7030 "Додаткові регіональні правила ІКАО " (SUPPS).
8. Дос. ІКАО 9756. "Керівництво з розслідування АП та інцидентів". Частина 1-4.
9. Дос. ІКАО 8973 "Керівництва з авіаційної безпеки".
10. Положення про використання повітряного простору України. Постанова КМУ від 06.12.2017 № 954.
11. Авіаційні правила України "Правила використання повітряного простору України". Наказ ДАСУ від 11.05.2018 року № 430/210.
12. Правила польотів цивільних повітряних суден у повітряному просторі України, затверджені наказом Міністерства інфраструктури України від 28.10.2011 № 478.
13. Загальні правила польотів у повітряному просторі України. Наказ Державіаслужби України від 06.02.2017 № 66/73.
14. Технічні вимоги та адміністративні процедури для льотних екіпажів ЦА. Наказ Державіаслужби України від 20.07.2017 № 565.
15. Авіаційні правила України. "Технічні вимоги та адміністративні процедури щодо льотної експлуатації в цивільній авіації". Наказ Державної авіаційної служби України від 05.07.2018 року N 682.
16. "Правила реєстрації цивільних повітряних суден в Україні" (АПУ-частина 47). Наказ Державіаслужби від 05.02.2019 року N 153.
17. "Підтримання льотної придатності повітряних суден та авіаційних виробів, компонентів и обладнання та схвалення організації і персоналу, залучених до виконання завдання". Наказ Державіаслужби від 06.03. 2019 року N 286.
18. "Правила авіаційного пошуку і рятування в Україні". Наказ МВС України від 16.03.2015р. № 279.
19. "Правила аварійно-рятувального та протипожежного забезпечення польотів у цивільній авіації України". Наказ Міністерства інфраструктури 07.05.13р. № 286.

20. Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів и багажу. Наказ Державіаслужби від 26.10.2018 року № 1239.
21. Додаток 1 до Чиказької конвенції "Видача свідоцтв авіаційному персоналу".
22. Додаток 2 до Чиказької конвенції "Правила польотів".
23. Додаток 7 до Чиказької конвенції "Національні і реєстраційні знаки повітряних суден".
24. Додаток 8 до Чиказької конвенції "Льотна придатність повітряних суден".
25. Додаток 11 до Чиказької конвенції "Обслуговування повітряного руху"
26. Додаток 12 до Чиказької конвенції "Пошук і рятування".
27. Додаток 13 до Чиказької конвенції "Розслідування АП та інцидентів".
28. Додаток 14 до Чиказької конвенції "Аеродроми".
29. Додаток 17 до Чиказької конвенції "Безпека. Захист міжнародної цивільної авіації від АНВ".

2. Література додаткова

1. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Київ «Либідь» 2004-816 с.
2. Тімченко " Міжнародне право".- К., 2000. – 605 с.
3. А.П.Гетьман, А.В.Дубнюк, О.М.Пестерніков. "Міжнародне повітряне право" м. Харків, 2005.
4. Повітряне право України: навчальний посібник/За заг. ред. д-ра ю.н. В.В. Костицького.- Дрогобич: Коло, 2011,- 552с.
5. Тимченко Л.Д., Кононенко В.П. Міжнародне право: підручник, Київ, 2012, 631с.
6. Міжнародне публічне право: підручник/(авт. кол: В.М. Репецький, В.М Лисяк, М.М. Микієвич та ін.); за ред. В.М. Репецького.-2-ге вид.,стер.-Київ: Вид-во "Знання"; 2012-437с.
7. Варшавская конвенция 1929 г. Конвенция об унификации некоторых правил, касающихся международных воздушных перевозок.
8. Конвенція про збиток, заподіяний іноземними повітряними суднами третім особам на поверхні (Римська конвенція 1952 року).
9. Конвенція про злочини та деякі інші акти, що здійснюються на борту повітряних суден (Токійська конвенція 1963 року).
10. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (Гаазька конвенція 1970 року).
11. Конвенція про боротьбу з незаконними діями, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (Монреальська конвенція 1971 року).
12. Монреальський протокол 1988 року.
13. Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення (Монреальська конвенція 1991 року).
14. Конвенція про відшкодування шкоди, заподіяної повітряними судами третім особам (Монреаль 2 травня 2009 року).

15. Конвенція про відшкодування збитків третім особам, заподіяну внаслідок актів незаконного втручання за участю ПС (Монреаль 2 травня 2009 року).
16. Конвенція про боротьбу з незаконними актами щодо міжнародної ЦА (Пекінська конвенція 2010 року).
17. Протокол, що доповнює Конвенцію про боротьбу із незаконним захопленням ПС (Пекін 10 вересня 2010 року).
18. Протокол, який змінює Конвенцію про злочини та деякі інші акти, що вчиняються на борту ПС (Монреалі 4 квітня 2014 року).
19. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
20. Кримінальний кодекс України.
21. Кодекс законів про працю України.

3. Інформаційні ресурси

1. <http://www.aviadocs.net> – документи ІКАО, авіаційні правила і сертифікати, збірники аеронавігаційної інформації, КЛЕ.
2. <http://www.avia.gov.ua> – Офіційний портал Державної авіаційної служби України.
3. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
4. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.

Також використовуються інформаційні ресурси бібліотеки Льотної академії НАУ.